

SMS Erzherzog Friedrich 1904

SMS Erzherzog Friedrich (II.)

(Az első SMS Erzherzog Friedrich 1857-ben állt hadrendbe.)

(Testvérhajói: SMS Erzherzog Karl, SMS Erzherzog Ferdinand Max (II.))

Vízkesztése: 10 472 hosszú tonna (10 640 tonna)²⁵³⁵
11 747,64 t teljes felszereléssel

Hossza: 118,55 m

(Máshol a hossza 126,24 m (414 láb 2 hüvelyk), de nem tudom, hogy ez milyen adat.)

Az SMS Erzherzog Ferdinand Max (II.) hossza a korabeli cikkek szerint 118,5 - 119 m.

Szélessége: 21,72 m (21,8 m = 71 láb 5 hüvelyk)

Merülése: 8,147 m (24 láb 7 hüvelyk = 7,5 m)

Meghajtása: 2 db 4 hengeres, függőleges, háromszoros expanziójú gőzgép
12 db Yarrow széntüzelésű kazán (üzemi nyomás 21 atmoszféra)
Kéménymagasság a rostélytól 21 m.
Szénfogyasztása óránként 11 tonna
2 db tengely
2 db 3 szárnyú, befelé forgó hajócsavar, 5 m átmérővel

Teljesítménye: 18 000 LE (13 423 kW)

Sebessége: 20,57 csomó (37,3 km/h)

Hatótávolsága: 7000 km /10 csomó (19 km/h)

Üzemanyaga: 1565,8 tonna szén vagy 1290,4 tonna brikett
Széntároló mérete 1843,6 m³

Személyzete: 662 fő

Páncélzata: övpáncél: 210 mm (8,3 hüvelyk)
fedélzeti páncél: 40-55-75 mm (2,2 hüvelyk)
parancsnoki torony: 216-220 mm (8,7 hüvelyk)
fő lövegtornyok: 240 mm (9,4 hüvelyk)
válaszfalak: 200-240 mm (7,9 hüvelyk)
kazamata ütegek: 130 - 170 mm (5,9 hüvelyk)

Fegyverzete: 4 db 24 cm (9,4 hüvelyk)/L40 Skoda löveg, két ikercsövű lövegtoronyban a felső fedélzeten. Ezek a fegyverek a brit 24 cm/40 (9,4") Krupp C/94 osztrák-magyar másolatai voltak, amelyet a Habsburg -kon használtak már.
12 db 19 cm (7,5 hüvelyk)/L42 löveg, ebből 4 db lövegtornyokban 8 db kazamatákban
A fegyver súlya 12,1 tonna, és percenként három lövést tudott leadni. Lőtáv 20 km, 800 mp/s (2600 láb/s) torkolati sebességgel és percenként 3 lövéssel.
12 db 7 cm (2,8 hüvelyk)/L45 löveg a torpedócsónakok ellen.
2 db 7cm/L18 csónaklöveg
2 db 7 cm (2,8 hüvelyk)/L45 Skoda légvédelmi löveg (1916/17-ben szerelték fel)
4 db 4,7 cm (1,9 hüvelyk)/L44 Skoda gyorsüzelő löveg

²⁵³⁵ https://en.wikipedia.org/wiki/SMS_Erzherzog_Friedrich

2 db 4,7 cm L/33 Skoda gyorstüzelő löveg
4 db 3,7 cm-es (1,5 hüvelyk) Vickers szórólöveg (Ezeket 1910-ben vették Angliától.
1916-ban lecserélték 3 db 7 cm-es Skoda légvédelmi lövegre.)
4 db 8 mm-es Skoda géppuska
2 db 45 cm-es (17,7 hüvelyk) TCS (oldalanként 1-1) vízvonal alatt, 6 db torpedókészlet
(1916/17-ben a vízalatti torpedócsöveket, átszerelték víz feletti indításúakká.)
18 db akna C/99-es²⁵³⁶

Épült: Stabilimento Tecnico Triestino (Trieszt)

Ára: 26 622 161 korona

Építés kezdete: 1902.10.04.

Vízrebocsátás: 1905.04.30.

Testvérhajóitól eltérően a vízrebocsátáskor hiányoztak még a hajócsavarjai.

Hadrendbe állt: 1907.07.31.²⁵³⁷

1904.

Ekkor 17 400 000 koronára becsülik a hajó elkészültét. Felfegyverzése az 5,070.000 korona, az ágyú részére körülbelül 3.400.000 koronányi összes szükséglet²⁵³⁸

(A legújabb magyar-osztrák hadihajó.) Fiuméből jelentik: Minutille báró tengernagy, a haditengerészet Phantasie nevű jaktján Bélából idejött és innen Sachs Móric ellentengernaggyal Abbáziába ment, hogy Oszkár (svéd) királyt, az Erzherzog Friedrich vérteshajónak holnap, Triesztben tartandó vízrebocsátó ünnepére meghívja. Roszner báró kormányzó nejével Triesztbe utazott, a holnapi hajóünnepre. — Triesztül jelentik: Az Erzherzog. Friedrich hadihajónál, holnapi vízrebocsátása alkalmából ma este hét órakor Frigyes kir. herceg és Izabella, kir. hercegnő a Necker-villában 36 terítékű ebédet adott, melyen részt vettek: Glória Henriette és Mária Terézia Gabriella, kir. hercegnők, Bigot gróf de St. Quentin ezredes főudvarmesterrel, Ludwigstorff bárónő udvarhölgygel és Ceschi gróf főhadnagy kamarással. A meghívottak között volt még Spaun báró tengernagy, Goess gróf helytartó és neje, a karintiai tartományfőnök, Succovalchi tábornagy hadtestparancsnok és mások.²⁵³⁹

A hajó keresztanyja Izabella főhercegné volt, aki Frigyes főherceg felesége. Frigyes főherceg a császári és királyi haderő főfelügyelője ekkor.²⁵⁴⁰

„Április 30-án bocsátják vízre Triesztben legújabb hadihajónkat, az «Erzherzog Friedrich» csatahajót. Az új hajó jelentékenyen emeli tengeri haderőnket. Egyik legnagyobb hajója lesz az osztrák-magyar haditengerészetnek. Hossza 118 méter, szélessége 21, víz alatti járata 7,5 méter, Siemens-Martin acélból készült. Van rajta négy darab 24 centiméteres gyorstüzelő ágyú, azonkívül tizenkét 19 centiméteres gyorstöltésű ágyú, amelyből percnként négyszer lehet löni, két 7 centiméteres ágyú, huszonkét kisebb ágyú és négy mitrailleuse löveg. Egy-egy torpedója 560 kilogramm súlya.”²⁵⁴¹

1905.

Triesztből írják, hogy az «Erzherzog Friedrich» új hadihajó ma (1905.12.02) hagyta el Triesztet és a pólai hadikikötőbe vonult. Az «Erzherzog Friedrich» elsőrendű csatahajó, amely az ez év tavaszától szolgálatban levő «Erzherzog Karl» és a most épülő «Ferdinand Max» hadihajókkal együtt haditengerészetünk legmodernebb és legnagyobb hajói közé tartozik. E legújabb hadihajónak 118,5 méter a hosszúsága és 21,75 méter a szélessége.²⁵⁴²

1906.

²⁵³⁶ https://hu.wikipedia.org/wiki/SMS_Erzherzog_Karl

²⁵³⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/SMS_Erzherzog_Friedrich

²⁵³⁸ Budapesti Közlöny, 38. évfolyam, 1904-06-21 / 141. szám

²⁵³⁹ Budapesti Hírlap, 24. évfolyam, 1904-04-30 / 120. szám

Alkotmány, 9. évfolyam, 1904-04-30 / 104. szám

²⁵⁴⁰ Pécsi Napló, 13. évfolyam, 1904-04-30 / 100. szám

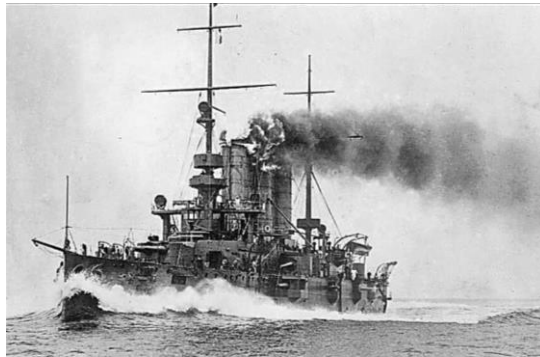
²⁵⁴¹ Hazánk, 11. évfolyam, 1904-03-19 / 68. szám

²⁵⁴² Független Magyarország, 4. évfolyam, 1905-12-02 / 1334. szám

1906.01.26-án fejezték be az építési munkálatait.

A már beépített nagy csónakdarukat (a Sankt Georg daruhoz hasonlókat) kiszerelték, és kísérletképpen a Vulkánról (ex-Prinz Eugen) kapott egy leszerelt darut.

A haditengerészet köréből, Pólából jelentik: A Kínából nemrégvisszatért „Kaiserin und Königin Elisabeth“ nevű második osztályú cirkálót, a már tavaly átépült és most a keletázsiai vizeken járó „Kaiser Franz Joseph I.“ mintájára új fegyverzettel látják el. A másik „Tiger“ nevű harmadik osztályú cirkálót most jachttá alakítják át. Ezenkívül most készül az első 10 ezer tonnás csatahajónk, az „Erzherzog Karl“, míg testvérhajója az „Erzherzog Friedrich“ a minap fejezte be próbavárait. Míg az előbbi valószínűleg már a tavasszal a hajórajhoz fog csatlakozni, addig az „Erzherzog Friedrich“ a legjobb esetben is csak egy fél esztendő múlva készül el teljesen. A pólai külső kikötőben az év eleje óta oda kirendelt tartalékraj intőosztálya a japán-orosz háborúban nyert tapasztalatokra vezetendő vissza. Ott igazolódott be az, hogy egy mindenkor harcképes tengeri haderő védheti csak meg a honi partokat. Ezért észlelhető haditengerészetünkénél az, hogy a szolgálat, minden szakában az egyszerűsítésre és a gyakorlatiságra töreksenek. Ez a jelentés cáfolata annak a minap elterjedt hírek, hogy két hadihajót mozgósítottak.²⁵⁴³

1906.02.15-hír: Ezenkívül most készül az első 10 ezer tonnás csatahajónk, az „Erzherzog Karl“, míg testvérhajója az „Erzherzog Friedrich“ a minap fejezte be próbavárait. Míg az előbbi valószínűleg már a tavasszal a hajórajhoz fog csatlakozni, addig az „Erzherzog Friedrich“ a legjobb esetben is csak egy fél esztendő múlva készül el teljesen.²⁵⁴⁵

1906.02.18-i hír: „Fiuméből írja tudósítónk: Az itteni torpedó-gyár igazgatója, Jons, kísérleteket végzett Pólában, a gyárban készült új szerkezetű, víz alatt működő torpedólanszírozó készülékkel. Az „Erzherzog Friedrich“ nevű páncélos hajó ellen több napon át végzett rendszeres kísérletek kitűnően beváltak. A csatahajó menetgyorsaságát fokozatosan 20 és fél mérföldnyire emelték föl. Az új szerkezet az eddig használatban levőknél jelentősen előnyösebbnek bizonyult. A kilőtt torpedó nem szenved sebesség-redukciót. A találati valószínűség jóval nagyobb, mert az új készüléknél nincs kezdetleges elhajlás az iránytól.”²⁵⁴⁶

1907.

1907.01.30-án az első ízben felszerelték és beosztották a Hajóraj kötelékébe.

„A magyar és osztrák flotta levantei útja. A magyar és osztrák flotta nehéz hajóhadosztálya folyó évi áprilisban a Közép-tenger keleti partjait fogja meglátogatni, hadi lobogónk megmutatása végett. A nyolcz heti utazás nevezetesebb állomásai lesznek Görögországban: Pireusz (Athén), Patrasz; Törökországban Szaloniki, Szmirna; Egyiptomban: Alexandria. A hajóhadosztály Erzherzog Karl (zászlóshajó), Erzherzog Friedrich és Babenberg tornyos csatahajókból fog állani. Parancsnok Ziegler Lucian ellentengernagy.”²⁵⁴⁷

²⁵⁴³ Pesti Napló, 57. évfolyam, 1906-02-15 / 45. szám

²⁵⁴⁴ <https://naval-encyclopedia.com/ww1/austria-hungary/herzherzog-karl-class-battleships.php>

²⁵⁴⁵ Pesti Napló, 57. évfolyam, 1906-02-15 / 45. szám

²⁵⁴⁶ Magyarország, 13. évfolyam, 1906-02-18 / 44. szám

²⁵⁴⁷ Az Újság, 5. évfolyam, 1907-01-23 / 20. szám

1907.02.13-i hír: „(Az osztrák-magyar hajóraj Fiumében.) Fiuméből táviratoztak lapunknak. Az osztrák-magyar hajóraj négy csatahajója és pedig az Erzherzog Carl, az Erzherzog Friedrich, a Badenberg és a St. George, valamint a Szigetvár nevű cirkáló hajó kedden délben tizenkét órakerkezt. A hajóraj parancsnoka Ziegler ellentengernagy. A hajóraj előreláthatólag 18-ig marad Fiumében, kivéve a Szigetvár nevű cirkáló hajót, amelynek már 14-én Pólában kell lennie. A hajóraj tisztikara Ziegler ellentengernagy vezetésével szerdán délelőtt 11 óraker bemutatkozó látogatást tesz gróf Nákó Sándor fiumei kormányzónál.”²⁵⁴⁸

A levantei út 1907.03.04-1907.05.02-ig tartott.

1907.03.10-i hír: Az Erzherzog Friedrich pánczélos és az Ulan torpedóvadász-hajó Kephaloníába hajózott. A Babenberg csatahajó pedig Zanteba érkezett. A Szigetvár csatahajó pedig Port-Said kikötőbe érkezett, ahonnan pár nap múlva tovább folytatja útját a kínai vizekre.²⁵⁴⁹

Lásd kidolgozva a levantei utat az SMS Babenberg-nél.

A magyarosztrák haditengerészet nyári hajórajja június 15-én kezdte meg idei gyakorlatát Ziegler Lucian ellentengernagy parancsnokságával. A nyári hajórajhoz beosztott hajókból két divíziót, egy cirkáló- és egy torpedóflottilát alakítottak. Az első divízió az Erzherzog Karl, az Erzherzog Friedrich és a Babenberg csatahajókból, a második a Monarch, a Wien és a Budapest csatahajókból áll. A két divízió jelzőhajója a Zenta cirkáló. A cirkálóflottilla a St. Georg, Kaiser Karl VI., Aspern és Szigetvár cirkálókból áll, a torpedóflottilla pedig hat torpedóhajóból, hat torpedónaszádból és hat második osztályú torpedónaszádból. A nyári gyakorlat szeptember 15-éig fog tartani s befejezése után a hajók egy részét kivonják a használatból.²⁵⁵⁰

1907.10.20-i hír: „(A fiumei tengerészeti akadémia aj igazgatója.) Fiuméből jelentik nekünk: Pleskott Herman ellentengernagy, a fiumei tengerészeti akadémia igazgatója nyugalomba vonult és a király helyébe Golkovszki Vladimir sorhajókapitányt nevezte ki az akadémia igazgatójává. Golkovszki ezidő szerint az Erzherzog Friedrich csatahajó parancsnoka.”²⁵⁵¹ Utóda gróf Lanius-Wellenburn Ágost sorhajóhadnagy.²⁵⁵²

1907.10.22-i hír: „Gyakorlatozó téli hajórajunk e hó végén néhány napi tartózkodásra ellátogat Fiuméba.”²⁵⁵³

1907.12.21-én a Téli Hajóraj tagja az „Erzherzog Kari” (az osztagparancsnok zászlóshajója, Rear Admiral v. Ziegler), „Erzherzog Friedrich” és „Erzherzog Ferdinand Max” „St. Georg, "Uskoke" torpedóvadász és a csónakok: "Wal" Seal", "Dolphin", "Cobra", "Boa", "Kygio", "Marava", "Rabe", "Shrike" és "Magpie".²⁵⁵⁴

1908.

1908.01.16-i hír: Az osztrák delegáció többi tagja az Erzherzog Friedrich hajón, a magyar delegáció tagjai a Max Ferdinand hajón foglaltak helyet.²⁵⁵⁵

1908.03.07-i hír: „az „Erzherzog Karl” zászlóshajó (Lucian v. Ziegler ellentengernagy, századparancsnok, Richard Ritter v. Kohen sorkapitány hajója, hajóparancsnok) áll, az „Erzherzog Friedrich” toronyhajókból, ill. "Erzherzog Ferdinand Max", valamint két torpedójármű múlt szombaton megkezdte nemzetközi útját.

A hajóraj 1908-as ismert útvonala: Málta (03.03-06), Algír- Barcelona (március)-Cartagena - Gibraltár (március)-Tanger (03.25)- Malaga (03.27)-Biserta (04.24)- Korfu (04.25-26)-Pola

²⁵⁴⁸ Pesti Hírlap, 29. évfolyam, 1907-02-13 / 38. szám

²⁵⁴⁹ Magyarország, 14. évfolyam, 1907-03-10 / 60. szám

²⁵⁵⁰ Budapesti Hírlap, 27. évfolyam, 1907-06-29 / 154. szám

²⁵⁵¹ Budapesti Hírlap, 27. évfolyam, 1907-10-20 / 249. szám

²⁵⁵² Pesti Napló, 58. évfolyam, 1907-10-20 / 249. szám

²⁵⁵³ Magyarország, 14. évfolyam, 1907-10-22 / 250. szám

²⁵⁵⁴ Neues Wiener Journal, Dezember 1907-12-21

²⁵⁵⁵ Budapesti Hírlap, 28. évfolyam, 1908-01-16 / 14. szám

Nem tudom, hogy Malaga és Biserta között közel egy hónapig merre volt a flottakötélék. Máltán az Erzherzog Friedrich és Erzherzog Max csatahajókat a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tették. Számos angol és máltai tekintette meg a hajót, melyeken mindenütt a legszívélyesebben fogadták őket.²⁵⁵⁶

A részletes középtengeri útleírást lásd az SMS Erzherzog Ferdinand Max (II.)-nél.

1908.05.06-án (valójában 7-én) Vilmos császár Pólába érkezett. Ekkor jelen volt az SMS Erzherzog Friedrich is.²⁵⁵⁷

1908.06.15-én állt szolgálatba a nyári hajóraj tagja.²⁵⁵⁸

1908.07.20 körül Polában volt testvérhajóival együtt.²⁵⁵⁹

1908.09.15-től hadgyakorlaton vett részt.²⁵⁶⁰

1908.10.01-én Triesztben volt az SMS Ferenc Ferdinánd vízrebocsátásánál. „Az Erzherzog Friedrichhadihajó fedélzetén udvari ebéd volt, amelyen, Ferdinand Károly kir. herceg, és Mária Annunciáta kir. hercegnő, Montecuccoli, gróf tengerészeti parancsnok, Konrad altábornagy vezérkari főnök, Hohenlohe herceg, helytartó, vettek, részt. Ugyanabban az időben az Erzherzog Karl hadihajó fedélzetén Ziegler hajóhadosztályi parancsnok reggelit adott. Végül a Ferdinand Max hadihajón tiszti diszebéd volt.”²⁵⁶¹

1908.12.10-én részt vett a Trasta-öbölben lévő Albanese Szirten zátonyra futott Huszár romboló mentési munkálataiban. Az erősödő viharban elveszítette az egyik horgonyát, a taterkélye és a tattedélzet több világítóberendezése összetört. A hajó a Cattarói-öbölben keresett menedéket.

1909.

1909 februárjában a Téli Flottakötélék tagja.²⁵⁶³ A téli hajóraj az Erzherzog Karl, Erzherzog Friedrich, Erzherzog Ferdinand Max és Kaiser Karl VI. csatahajókból, a Turul és Pandur torpedólövő hajókból, a Triton, Hydra és a Skorpion nagy naszádokból és a Boa, Kobra és Python torpedónaszádokból áll.²⁵⁶⁴

1909.03.19-i hír:” A háborús eseményekre való tekintettel a haditengerészetnek egy részét mozgósították és minden eshetőségre készen megtették a szükséges előkészületeket. A mozgósított hajók között volt az SMS Erzherzog Friedrich is.²⁵⁶⁵

²⁵⁵⁶ Pesti Napló, 59. évfolyam, 1908-03-06 / 58. szám

²⁵⁵⁷ Reichspost, Mai 1908-05-01

Reichspost, Mai 1908-05-07

²⁵⁵⁸ Budapesti Hírlap, 28. évfolyam, 1908-06-14 / 143. szám

²⁵⁵⁹ Sport und Salon, Juli-Dezember 1908-07-18

²⁵⁶⁰ Reichspost, September 1908-09-05

²⁵⁶¹ Budapesti Hírlap, 28. évfolyam, 1908-10-01 / 235. szám

²⁵⁶² https://en.wikipedia.org/wiki/SMS_Erzherzog_Friedrich

²⁵⁶³ Pester Lloyd, Jahrgang 56, nr. 1909-02-10 / nr. 34

Budapesti Hírlap, 29. évfolyam, 1909-02-11 / 35. szám

²⁵⁶⁴ Az Újság, 7. évfolyam, 1909-02-10 / 34. szám

²⁵⁶⁵ Az Újság, 7. évfolyam, 1909-03-19 / 66. szám

Magyarország, 16. évfolyam, 1909-03-19 / 66. szám

1909.05.13-án Polában ott volt a német császári pár fogadásánál.

1909.05.29-én Fiumében volt. Ekkor 662 fő volt a legénysége. Kästner Mihály sorhajókapitány a parancsnoka.

1909.06.04-i hír: „Nyári hajórajunk Fiumében, Fiuméből Írják: Haditengerészetünk nyári hajóaja, szombatn délután érkezett a fiumei kikötőbe.²⁵⁶⁶

Az első hadosztályba az »Erzherzog Karl« admirálishajó Bublay parancsnokságával 126 emberrel, az »Erzherzog Friedrich« Kästner Mihály parancsnokságával 662 emberrel, az »Erzherzog Ferdinand Max« 664 emberrel tartoznak. A második hadosztályba a »Habsburg« admirális hajó Löffler Ferencz parancsnokságával 611 emberrel, a »Babenberg« Hausner Mátyás parancsnokságával 583 emberrel, a harmadik hadosztályba a »Pandur« torpedózúzó Lisner Sándor parancsnokságával 65 emberrel, »Turul« torpedó Grassberger Ede parancsnokságával 65 emberrel, »Triton« torpedó 29 emberrel, »Hydra« torpedó 29 emberrel.²⁵⁶⁷

1909-ben a Hajóraj kötelékében szolgált és a dalmát partok előtt hajózott.

1909.07.15-i trieszti hír: A 10 600 tonnás Erzherzog Karl és Erzherzog Friedrich sorhajók, valamint a Pandur torpedóhajó-romboló augusztus elejétől szeptember végéig cirkál a Levantei vizeken”.²⁵⁶⁸

1909.08.21-én hozták nyilvánosságra az évi lövészverseny eredményeit. Az SMS Erzherzog Friedrich a nehézlövegek céllövő versenyét megnyerte, továbbá megnyerte a 47 mm-es lövegek céllövészetét is.²⁵⁶⁹ A céllövészet korábban volt 1909.06.13-16-a között.

²⁵⁶⁹ Hajórajunk lövő gyakorlatai. Nyári gyakorlatozó hajórajunk — mint nekünk Pofából jelentik — e hó 13-án kezdte meg a szokásos évi díjlövési gyakorlatokat, amelyek e hó 16-án értek véget. Az idén is kitűnt, hogy különösen a nehéz ütegű ágyuknál a magyar tengerészek válnak be a legjobban, akik közül a legjobb tüzerek kerülnek fel. A legkiválóbb eredményt a díjlövésben a vezérlő «Erzherzog Karl» csatahajó legénysége érte el. Itt a 37 milliméteres gyorstüzelő ágyúval negyven másodperc alatt 48 lövést tettek, amiből 28 talált. A győztes ágyú tüzemestere, Niederl József pénzjutalmat nyert. A 19 centiméteres ágyúval Gabelica István toronylövégmester, aki a magyar tengermellékre való, egy perc alatt 9 lövést tett és 7 golyója célba talált. Végül Foller Károly eszéki tengerész-katona a legnagyobb kaliberű 24 centiméteres ágyúval három perc alatt ötöt lőtt és négyszer találta el a célpontot. A legjobb eredményt az egész hajórajban az «Erzherzog Karl» gyorstüzelőjével érték el és ennek az ütegnek legénysége 250 korona jutalmat kapott. A 7 centiméteres ágyú díját az «Erzherzog Friedrich» tüzérsége nyerte meg, amennyiben 40 másodpercznyi idő alatt 20 lövést tett és leváló célzó képességével mind a buszgolyót célba tudta röpíteni. Az ügyesen lövő tüzereket pénzjutalmon kívül külön dicséretben is részesítették. A lövőgyakorlatokat befejező flottánk most Pólóban van, ahol köszénnel, élelmiszerral és lönyaggal látja el magát és e hó utolsó napján Triesztbe megy, hogy jelen legyen a «Radetzky» új csatahajó vízrebocsátási ünnepségén.”²⁵⁷⁰

A kötelék 1909.08.01/02-án hagyta el feltehetőleg Fiumét. A kötelék főbb egységei: az SMS Erzherzog Karl, SMS Erzherzog Friedrich, és az SMS Erzherzog Ferdinand Max.

A megtett útvonal közel 50 nap alatt: Pola – Teodo – Kefalónia – Patrasz – Zakinthosz - Pülosz - Szantorini -Volo (Thesszália) – Sesklo- Szaloniki – Mitilini – Smirna (Izmir) – Scalamova - Vathy-ba (Számosz szigete) - Törökország Mersin - Alexandrette (Tripolisz) - Bejrút - Larnakán (Ciprus) - Syrán (Szira –ókori Syros Kikládok-nál) – Korfu - Pola útvonalat.

Az út megközelítőleg 3200 tengeri mérföld, közel 5930 km.

A részletes útleírást lásd az SMS Erzherzog Ferdinand Max (II.)-nél.

1909 szeptemberétől a téli század tagja.

²⁵⁶⁶ Pesti Napló, 60. évfolyam, 1909-06-04 / 131. szám

²⁵⁶⁷ Az Ujság, 7. évfolyam, 1909-06-01 / 128. szám

²⁵⁶⁸ Vorarlberger Tagblatt, Juli 1909-07-17

²⁵⁶⁹ Reichspost, August 1909-08-21

²⁵⁷⁰ Magyarország, 16. évfolyam, 1909-06-22 / 146. szám

1909.10.21-én Pólából jelentik: Az Erzherzog Karl, az Erzherzog Ferdinand Max, az Erzherzog Friedrich és a Kaiser Karl VI. csatahajókból, valamint a hozzájuk sorozott torpedóhajókból álló flotta e hó 30-án több napi látogatásra Fiuméba megy.²⁵⁷¹ Fiuméba 31-én érkezett meg.²⁵⁷²

1909.11.07-i híradás: „Fiuméből táviratoztak. Hajórajunk öt nap múltán indul a dalmát partokra, ahol folytatja gyakorlatozását. Az Erzherzog Karl, Erzherzog Friedrich, Erzherzog Ferdinand Max és Kaiser Karl VI. vesznek részt a gyakorlatokon, Haus Antal altengernagy vezetése alatt.”²⁵⁷³

1909.11.27. Pólából Jelentik: Az «Erzherzog Karl» vezérhajó, továbbá az «Erzherzog Ferdinánd Max» és a «Kaiser Karl VI.» csatahajók tegnap (27-én) Pólából a dalmát partvidékre mentek, hogy ott megkezdjék a téli gyakorlatokat Néhány nap múlva követi őket ad «Erzherzog Friedrich». A flotta csak december végén tér vissza a pólai hadi kikötőbe.²⁵⁷⁴

1909.12.30-án kivilágították a hajó körvonalait a Csajsun herceg vezette kínai császári Bizottság tiszteletére rendezett ünnepség alkalmából. A nap folyamán a herceg a hajóval kirándulást tett Trieszt, Póla és Fiume között.²⁵⁷⁵

Ezt követően a Hajórajban szolgált.

Egy szénvételezés alkalmából 820 t szenet rakodott be 1 óra 45 perc alatt, azaz óránként 468 tonnát. Ez volt a legjobb teljesítménye.

1910.

1910.02.19-én az aktív hajóraj tagja, parancsnoka lovag Schwarz sorhajókapitány.²⁵⁷⁷

1910.02.26-án kifutott **Pólából** és egy Földközi-tengeri útra indult.²⁵⁷⁸

A kötelék 1910-es ismert útvonala: Pola – Antivari (Bar)– Mersina (Mersin) - Alexandrette (Törökország) – Smyrugába (Feltehetőleg Smyrna (Izmír) Anatóliában – Mytiléné – Thesszaloniki (A vissza út nem ismert.) Lényegében fordítottja az 1909-es útnak. Törökországban kezdenek, és onnét mennek Thesszalonikébe és a görög partokhoz. Kimaradt Bejirút és Ciprus. Kb. 5000 km lehetett a megtett út.

A részletes útleírást lásd az SMS Erzherzog Ferdinand Max (II.)-nél.

²⁵⁷¹ Az Ujság, 7. évfolyam, 1909-10-21 / 249. szám

²⁵⁷² Pesti Hírlap, 31. évfolyam, 1909-11-02 / 259. szám

²⁵⁷³ Pesti Hírlap, 31. évfolyam, 1909-11-07 / 264. szám

²⁵⁷⁴ Magyarország, 16. évfolyam, 1909-11-28 / 282. szám

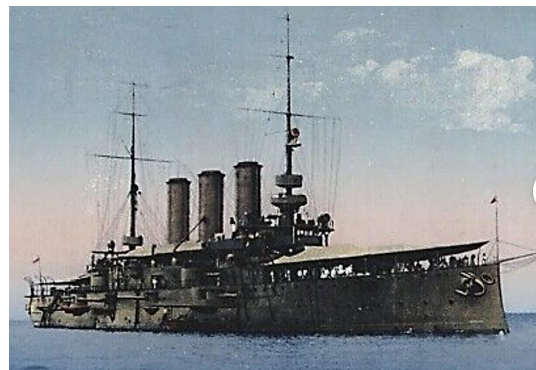
²⁵⁷⁵ Képes Folyóirat - A Vasárnapi Ujság füzetekben 47. kötet (Budapest,1910)

²⁵⁷⁶ https://axioart.com/tetel/cca-1914-1918-sms-erzherzog-friedrich-az-osztrak-magyar-cs--0387f272?set_lang=hu

²⁵⁷⁷ Pesti Napló, 61. évfolyam, 1910-02-24 / 46. szám

²⁵⁷⁸ http://www.shipmodell.com/index_files/SHIPMODELL_SMS_ERZHERZOG_FERDINAND_MAX.htm

1910-ben 2 m hosszú távolságmérővel látták el, és megváltoztatták az ütegparancsnoki állás külső borítását.

1910.05.14-i hír: „A dalmát vizeken ez idő szerint a következő tízezer tonnás csatahajók cirkálnak: Erzherzog Karl, Erzherzog Friedrich, Erzherzog Ferdinand Max.”²⁵⁸¹

1910.07.15-én a hajóraj tagjaként, befutott Triesztbe.²⁵⁸²

1910.08.07-i hír:” Kattaróból táviratozzák nekünk. Az osztrák és magyar hajóraj a legközelebbi napokban a kattarói vizekbe érkeznek és a 16. hadtesttel együttműködve fog gyakorlatozni.²⁵⁸³

1910.08.20-i hír: (Két csatahajó összeütközése.) Triesztből jelentik nekünk: Pólában az a hír van elterjedve, hogy az Erzherzog Franz Ferdinand és az Erzherzog Friedrich csatahajók a dalmát vizeken összeütköztek. A hírt eddig még nem erősítették meg.²⁵⁸⁴ Utóbb kiderült, hogy ez téves hír volt.

1910.11.29-én „Fiuméből jelentik: Az Erzherzog Franz Ferdinand, Erzherzog Ferdinand Max és Erzherzog Friedrich csatahajók s az Achs torpedóhajó Kunsti ellentengernagy vezetésével 3000 főnyi legénységgel ma délután Fiuméba érkezett.”²⁵⁸⁵

1911.

1911.03.01-én tervbe vették 24 cm-es lövegeinek lecserélését 30,5 cm-es lövegekre.²⁵⁸⁶ A tervből végül nem lett semmi.

1911.03.28-án II. Vilmos német császár üdvözlésére a Póla elé kifutott kötelék egyik tagja volt.²⁵⁸⁷

Ebben az évben megnövelték 90 cm-es fényszóróinak számát.

²⁵⁷⁹ <https://www.ebay.com/itm/296890997677>

²⁵⁸⁰ <https://www.abebooks.com/paper-collectibles/Ansichtskarte-Postkarte-%C3%96sterreichisches-Kriegsschiff-SMS-Erzherzog/31116426331/bd#&gid=1&pid=1>

²⁵⁸¹ Pesti Hírlap, 32. évfolyam, 1910-05-14 / 114. szám

²⁵⁸² Sport und Salon, Juli-Dezember 1910-07-16

²⁵⁸³ Budapesti Hírlap, 30. évfolyam, 1910-08-07 / 187. szám

²⁵⁸⁴ Budapesti Hírlap, 30. évfolyam, 1910-08-20 / 198. szám

²⁵⁸⁵ Az Ujság, 8. évfolyam, 1910-11-29 / 283. szám

²⁵⁸⁶ Pesti Napló, 62. évfolyam, 1911-03-01 / 51. szám

²⁵⁸⁷ Budapesti Hírlap, 31. évfolyam, 1911-03-29 / 74. szám

1911.06.24-én Triesztben volt a Viribus Unitis vízrebocsátásánál. Délután reunió, vagyis társas összejövetel az Erzherzog Franz Ferdinánd és az Erzherzog Friedrich csatahajókon. A trónörökös és kísérete áthajózázott az Erzherzog Friedrich csatahajóra.²⁵⁸⁸

1911.07.11-i hír: Az Erzherzog Franz Ferdinand, az Erzherzog Friedrich és Erzherzog Karl csatahajók két napi abbáziai tartózkodás után Dalmáciába indultak, hogy részt vegyenek a gyakorlatokon.²⁵⁸⁹

1911.08.17-én Abbáziába érkezett a flotta: „Lacroma” admirális hajó, az „Erzherzog Franz Ferdinand”, „Radetzky”, „Babenberg”, „Erzherzog Karl”, „Erzherzog Friedrich” és „Erzherzog Ferdinand Max” csatahajók, a cirkálók "Szent György", "VI. Károly császár", "Empress Erzsébet", "Admiral Spaun", "Zenta" és "Szigetvár", stb.²⁵⁹⁰

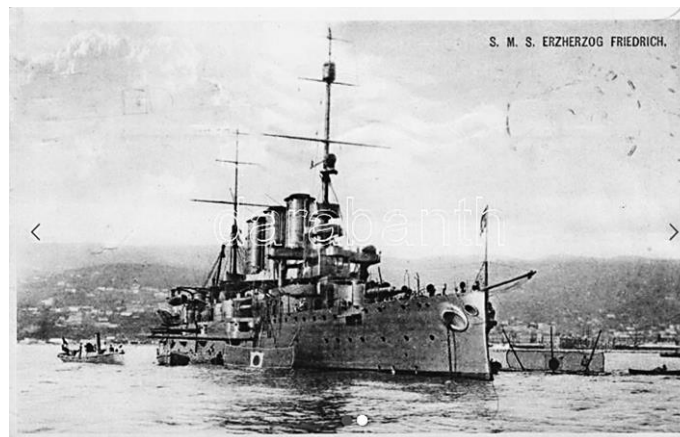
1911.08.22-25. közötti Zára (ma: Zadar) melletti, Ferenc Ferdinánd főherceg részvételével megtartott hadgyakorlaton vett részt.²⁵⁹¹ A hadgyakorlat után Fiuméba hajózott.

1911.09.02-án már a tartalék flottába került az „Erzherzog Karl”, „Erzherzog Friedrich”, „Erzherzog Ferdinand Max”, az „Aspern”, valamint a „Velebit” és „Ulan” torpedójók. A század a hazai vizeken marad.²⁵⁹²

1912.

1912-ben drótnélküli telegráf állomása volt.²⁵⁹³

[1912.03.21-én Triesztben volt az SMS Tegetthoff vízrebocsátásánál.](#)²⁵⁹⁴

2595

A hajó 1912-ben

1912.07.05-én a hajórajjal együtt befutott Zara-ba.²⁵⁹⁶

1913.

1913.08.04-én kimentette a Póla előtt elsüllyedt L'Independente olasz szkúner személyzetét.

„— Elsüllyedt olasz vitorlás. Fiuméből jelentik : Az Ungaro-Kroata Tátra gőzösének parancsnoka jelentést tett az ottani révkapitányságnál, hogy Pólától öt mértföldnyi távolságban szombaton délutánfél órakor egy olasz vitorlást látott elsüllyedni, melyet az Erzherzog Friedrich nevű csatahajó eredménytelenül kísérelt megmenteni. Az olasz vitorlás, mely az Independente nevet viselte, rövidesen

²⁵⁸⁸ Nagybánya, 9. évfolyam, 1911-07-20 / 29. szám

²⁵⁸⁹ Pesti Napló, 62. évfolyam, 1911-07-11 / 162. szám

²⁵⁹⁰ Neues Wiener Journal, August 1911-08-17

²⁵⁹¹ Pesti Napló, 62. évfolyam, 1911-08-24 / 200. szám

²⁵⁹² Neugkeits-Welt-Blatt, September 1911-09-02

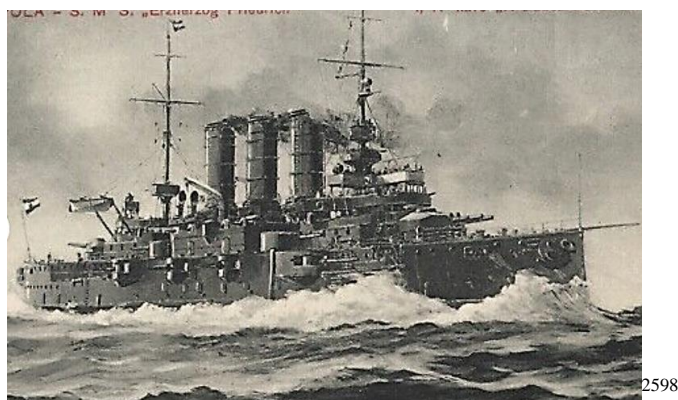
²⁵⁹³ Elektrotechnika, 5. évfolyam, 1912-03-15 / 6. szám

²⁵⁹⁴ Pesti Hírlap, 34. évfolyam, 1912-03-20 / 68. szám

²⁵⁹⁵ <https://www.mutargy.com/konyv-papirregiseg/1912-sms-erzherzog-friedrich-az-osztrak-magyar-haditengereszet-pre-dreadnought-linienschiffe-csatahajoja-austro-hungarian-navy-k-u-k-kirogtengereszet-pre-dreadnought-battleship-sms-erzherzog-friedrich-ek->

²⁵⁹⁶ Sport und Salon, Juli-Dezember 1912-07-06

elmerült rakományával együtt. A személyzetet sikerült csónakokon megmenteni. Pólóból jelenti egy másik táviratunk : Amikor az Independente nevű olasz vitorlás sószállítmányával Velence felé tartott, mintegy négy mértföldnyire a Musil-erődtől vihar érte utol és a hajó léket kapott, amelyen a víz a hajó belsejébe áramlott. A kapitány és a hajó hét matróza azonnal működésbe hozták a szivattyúkat, de minden fáradozás hiábavalónak bizonyult, mire a legénység vészjelt adott. Rövidesen odaérkezett az »Erzherzog Friedrich« csatahajó és a 24. sz. torpedónaszád. Nagy erőfeszítésekkel sikerült a vitorlást a hadihajóhoz csatolni. Mindazonáltal a vitorlást nem lehetett Pólába vontatni. A víz oly gyorsan hatolt a hajóba, hogy rövid idő alatt el is süllyedt. A hajó legénységét megmentették. A vitorlás 224 tonnás volt és a hajó, valamint rakománya be volt biztosítva.”²⁵⁹⁷

1914.

1914.01.17-én az SMS Szent István vízrebocsátásánál jelen volt Fiumében.²⁵⁹⁹

1914.04.28-án a 2. Divízióval a Cattarói-öbölbe indult. Április 29-én befutott Teodóba. Augusztus 1-jétől beosztották a 3. Divízióba.

1914-ben kifutott az SMS Geoben és az SMS Breslau német hajók elé, és Brindisiig hajózott eljűk, majd visszatért Polába.

1915.

1915.05.24-én részt vett Ancona bombázásában.

1917.

1917. július – augusztusában a Viribus Unitis, Tegetthoff, Prinz Eugen, Szent István hajókon, az „Erzherzog Franz Ferdinand”, „Radetzky”, „Zrínyi” hajókon, továbbá a „Karl Arzduke”, „Max Ferdinánd főherceg”, „Friedrich Arzduke” és a „Habsburgon”, a „Sterhembergen” és az „Árpádon” éhséglázadás tört ki az ehetetlen, férges és kukacos étel miatt.²⁶⁰⁰

1918.

1918.02.02-án kifutott Polából a 3. Divízióval a cattarói matrózlázadás leverésére.

1918.02.11-én visszatért Polába.

1918.03.19-én beosztották a Torpedó Flottillához.

1918.05.27-én kisebb tűzpárbaj Ostor előtt.

1918.06.10-én kifutott, hogy részt vegyen az otrantói szoros megtámadásában, de végül az SMS Szent István dreadnought elsüllyedése miatt a támadás elmaradt.

1918.06.13-án egy légítámadás során egy ember meghalt, egy pedig megsebesült.

1918.11.01-jén a Cattarói-öbölben tartózkodott.²⁶⁰¹

²⁵⁹⁷ Az Ujság, 11. évfolyam, 1913-08-16 / 195. szám

²⁵⁹⁸ <https://www.ebay.com/itm/296890990562>

²⁵⁹⁹ Délmagyarország, 3. évfolyam, 1914-01-18 / 15. szám

²⁶⁰⁰ Die Rote Fahne, Februar 1928-02-12

²⁶⁰¹ https://hu.wikipedia.org/wiki/SMS_Erzherzog_Friedrich

1919-1921.

A háború után Franciaország kapta meg²⁶⁰², de lebontásra eladta Olaszországnak, ahol 1920-1921-ben La Speziában lebontották.

„Speziában most szerelik le az olaszok az osztrák és magyar hajóraj egyik csatahajóját, az Erzherzog Friedrich-et és az ottani Serra-hajóműhelyben, a vén harcos hajó leszerelése közben, egyszerre csak rettenetes robbanás történt. Valahogyan a parancsnoki híd alatt, egyik fülkében otffejtettek egy aknát, amely a tengeralattjárók ellen való védekezésre szolgált és amelyet, amikor a muníciót kihordották a hajóról, nem vettek észre. A robbanás, amely elsőnek Ginochietti sorhajóhadnagyot tépte darabokra, olyan hatalmas volt, hogy négy méternyire leszakította a csatahajó oldalát, továbbá letépte az egész parancsnoki hidat is. A sorhajóhadnagyon kívül még négy más halottja is volt a robbanásnak.”²⁶⁰³

A hajó tengerészei

*A hajó gyengélkedő szobája*²⁶⁰⁵

Parancsnokai:

1907.10.20-ig Golkovszki Vladimir sorhajókapitány
1907.10.20-tól gróf Lanius-Wellenburn Ágost sorhajóhadnagy
1909 Kästner Mihály sorhajókapitány
1910 lovag Schwarz Konstantin sorhajókapitány

²⁶⁰² Műszaki Szemle, 1925 (1. évfolyam, 1-5. szám)

²⁶⁰³ Az Est, 11. évfolyam, 1920-12-03 / 285. szám

²⁶⁰⁴ <https://onebid.hu/hu/katonai-emlekek-cca-1914-s-m-s-erzherzog-friedrich-osztrak-magyar-hadihajó-matrozai-pozolnak-a-hajóagyúval/2602021>

²⁶⁰⁵ <https://www.darabanth.com/hu/gyorsarveres/478/kategoriak~Kepeslapok/Hadihajó-1000032/SMS-Erzherzog-Friedrich-Osztrak-Magyar-Haditengereszet-csatahajó-matrozai-a-gyengélkedő-szoba-II2957099>